

[Per Stig Møller]

Trods perestrojka er alt ingenlunde gennemskueligt. Således kunne Jevgenij Jevtusjenko i Politiken den 27. februar 1989 beklagende konstatere: »Vi ved ikke, hvor mange fanger, fængsler og lejre vi har«. Hvordan skulle vi da vide det? Og når vi ikke ved det, ved vi heller ikke, hvordan det egentlig forholder sig med menneskerettighederne i Sovjetunionen.

Det væsentlige i denne omgang er imidlertid, at Øst og Vest nu taler samme sprog: menneskerettighedernes – og er fælles om opfattelsen af, hvor afgørende den moralske dimension er for verdenspolitikken, og hvor betydningsfuldt det er, at hvert land er suverænt, og at hver borger har ret til at tænke og tro og tale frit.

Lad mig kort her fremhæve de væsentligste principper, landene nu har tilsluttet sig. De har bl.a. forpligtet sig til at respektere menneskerettighederne og de fundamentale friheder, til at udvikle og ændre deres lovgivning således, at der garanteres borgerne mulighed for at udøve disse rettigheder og friheder, til at respektere deres borgers ret til aktivt, individuelt og i samarbejde med andre at deltage i udbredelsen og beskyttelsen af menneskerettighederne og de fundamentale friheder, til at udbræde disse rettigheder og friheder i skoleundervisningen, til at sørge for religionsfrihed, til at beskytte og skabe betingelser for, at de nationale minoriteter kan fremme deres etniske, kulturelle, sproglige og religiøse identitet, til at respektere enhver borgers ret til frit at rejse ud af sit eget land og frit at vende tilbage dertil, til at sikre, at ingen kan underkastes tilfældig arrestation, tilbageholdelse eller eksil, samt til at garantere individerne mod enhver form for psykiatrisk eller medicinsk behandling, der krænker deres menneskerettigheder og fundamentale friheder.

Mere kunne være nævnt, men dette er faktisk allerede meget. Hver eneste borger kan nu principielt, uden at frygte statens indgreb, udøve sine fundamentale friheder og offentligt klage over en stat, som krænker disse friheder, og hver eneste borger kan udøve sin virksomhed alene eller sammen med andre. Det må betyde, at Helsinkiobservørgrupperne i Sovjetunionen nu er legale, ligesom det må betyde, at Charta 77 i Praha er legalt, og det må betyde, at de verdslige kommunistiske regimer ikke længere kan blande sig i de forskellige trosretningers indre liv, endsig forbyde dem at leve og få tilhængere.

Efterledes Wiendokumentet, får vi et Europa, hvor jerntæppet er trukket væk og borgerne frit kan udtrykke sig, uanset hvor i Europa de måtte befinde sig. Vi får et Europa, hvor borgerne frit kan opsøge den information, de ønsker at stifte bekendtskab med, og uden at frygte repressalier kan offentliggøre, hvad de måtte tænke i den anledning. Vi får et Europa, hvor borgerne kan bevæge sig frit, og hvor de kan få større kendskab til hinanden, hinandens forudsætninger, fordomme, forhåbninger og frygt.

Netop denne internationale forståelse baseret på større forståelse mellem befolkningerne har vi hele tiden anset som en forudsætning for det store gennembrud på nedrustningsområdet.

Papir er jo tålmodigt, og dette papir har kun værdi i det omfang, det efterleves. FN's charter, som de samme lande har skrevet under på, tilstår borgerne stort set de samme fundamentale rettigheder, uden at det har anfægtet særlig mange lande i de år, der er gået, siden de underskrev.

Vi har allerede set, hvorledes man i Praha har blæst på sin egen underskrift, og jeg har bemærket, hvorledes den ikke ganske efterleves i Sovjetunionen. Men vi ser heldigvis også, at den vilje og tendens, som besjæler papiret, besjæler stadig flere lande i Østblokken.

Tilbage står dog, at muren i Berlin må rives ned, og at Rumænien må forstå, at et Europa, som leverer et sådant dokument, ikke kan acceptere, hvad der sker i dette land, lige så lidt som processerne i Praha naturligvis er acceptable.

Med disse gode og negative udviklingstegn side om side må næste skridt i processen blive, at vi følger erklæringen op med indførelsen af instrumenter, som sikrer dens opfyldelse. Vi må bestræbe os på at få oprettet et uafhængigt organ, som får til opgave at påse, at CSCE-aftalerne om menneskerettigheder overholdes, og som kan modtage individuelle klager over, at de ikke forekommer overholdt, og som er i stand til at undersøge indholdet af klagerne.

På den måde får vi styrket aftalerne og gjort dem forpligtende. Ellers risikerer vi fra den ene dag til den anden at tabe det hele på gulvet og få gjort utallige mennesker – således som det skete i 1970'erne, hvor man udtrykte sig i tillid til erklæringerne – til ofre for et eventuelt tilba-